УДК: 378.091.8(045)

DOI: <https://doi.org/10.31392/VAN-2020.30-34.14>

СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНІ ІНІЦІАТИВИ СТУДЕНТІВ У 60-Х – НА ПОЧАТКУ 70-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Шкурко Іван Іванович

кандидат педагогічних наук, професор кафедри теорії та історії педагогіки,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

e-mail: tvskiev1@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-1476-383X>

Зроблена спроба розглянути соціально-ціннісні ініціативи студентів, зокрема майбутніх учителів, у 1960-х – на початку 1970-х років. У науковій історіографії дана проблема отримала тільки часткове висвітлення. Дослідники, у перші десятиріччя ХХІ століття, переосмислюють історію студентського руху, проблеми соціалізації студентської молоді, залучення її до активного громадсько-політичного та соціально-економічного й національно-культурного життя. Водночас, аналіз історіографічної літератури засвідчує відсутність цілісного наукового дослідження, присвяченого соціально-ціннісним ініціативам студентів, зокрема, майбутніх учителів, у 1960-х – 1970-х роках. Виявлені автором архівні матеріали дають можливість якісніше дослідити проблеми студентського самоврядування, окреслити перспективні напрями подальшого вивчення та всебічного узагальнення історії соціально-ціннісних ініціатив студентської молоді в Україні. У статті проаналізовані архівні документи чотирьох архівів, трьох фондів і шести справ з досліджуваної проблеми, розкрито зміст роботи студентських таборів праці та відпочинку, спеціалізованих студентських загонів, форми і методи студентського самоврядування. Велику увагу приділено актуалізації вчительської професії серед молоді. На основі виявлених документів автор робить висновок про те, що в досліджуваний період в системі соціально-ціннісних ініціатив студентів особливе місце відводилося залученню їх до суспільно-корисної праці: будівництва промислових і культурно-побутових об'єктів, сільськогосподарських споруд, житлових будинків. Окреслено ідею самообслуговування місць проживання студентської молоді. Доведено, що ректорати більшості закладів вищої освіти України, а також громадські організації, у тому числі і профспілкові студентські штаби та інші об'єднання уміло управляли виробничими процесами, тісно взаємодіяли із студентською молоддю, були не поруч з нею, а разом.

Ключові слова: студентська молодь, заклад вищої освіти, майбутні учителі, виховний процес, соціально-ціннісні ініціативи, соціальна активність, архівні документи, суспільно-корисна праця, студентське самообслуговування, трудова діяльність.

Постановка проблеми. Не так давно автору цієї статті довелося ознайомитися в одному із періодичних видань із змістом інтерв'ю журналіста з директором Інституту демографії та соціальних досліджень академіком НАН України Еллою Марленівною Лібановою. Журналіст запитав відомого вченого: «Що треба нам робити зі школами?». Елла Марленівна у розпачі відповіла: «Не знаю!». Це дійсно чесна, відверта і передбачувана відповідь. Думаю, що така, або ж подібна відповідь могла б бути якби журналіст поцікавився у відомого вченого – як можна розв'язати надзвичайно складний клубок проблем, пов'язаних з діяльністю сучасних закладів вищої освіти України. Тим більше, що імплементація Закону України «Про вищу освіту», введеного в дію у 2014 році, аж ніяк не розв'язує назрілих проблем з підготовки бакалаврів і магістрів, а навпаки ще більше їх ускладнює і розмножує.

З урахуванням сказаного вище автор даної статті вважає, що немало проблем у вищій школі ХХІ століття, зокрема, в контексті соціально-орієнтованої підготовки студентів, можна розв'язати, критично проаналізувавши досвід набутий закладами вищої освіти України в 60-х – на початку 70-х років ХХ століття.

Мета. Зроблена спроба розглянути соціально-ціннісні ініціативи студентів, зокрема майбутніх учителів, у 1960-х – на початку 1970-х років.

Історіографічний огляд. У науковій історіографії [Врублевський В.Г., 1988; Лебединець Г.М., 2016; Ралко Р.С., 2017] дана проблема отримала тільки часткове висвітлення. Дослідники, у перші десятиріччя ХХІ століття, переосмислюють історію студентського руху, проблеми соціалізації студентської молоді, залучення її до активного громадсько-політичного та соціально-економічного й національно-культурного життя.

Водночас, аналіз історіографічної літератури засвідчує відсутність цілісного наукового дослідження, присвяченого соціально-ціннісним ініціативам студентів, зокрема, майбутніх учителів, у 1960-х – 1970-х роках.

Виявлені автором архівні матеріали дають можливість якісніше дослідити проблеми студентського самоврядування, окреслити перспективні напрями подальшого вивчення та всебічного узагальнення історії соціально-ціннісних ініціатив студентської молоді в Україні.

Виклад основного матеріалу. У 1960-1961 навчальному році у закладах вищої освіти України навчалося 77,8% студентів, які до вступу на навчання мали дворічний життєвий і виробничий досвід: працювали на заводах і фабриках, в агропромисловому секторі, в освітній галузі.

Опрацьовуючи архівні матеріали Російського державного архіву соціально-політичної історії, автор виявив важливий для даного дослідження документ, який виразно проливає світло на процеси, пов'язані з набором студентів у 60-ті роки ХХ століття (до речі, текст подається українською мовою). Показані в документі статистичні дані свідчать, що в 1962 році в заклади вищої освіти УРСР зараховано біля 130 тис. абітурієнтів (у 1961 – 117 тис.). На денну форму навчання прийнято понад 51 тис. юнаків і дівчат (1961 р. – 43269 чол.). Із тих хто був зарахований на І курс навчання 80,6% (7394 чол.) – мали виробничий стаж не менше двох років, молодь, яка уже працювала за обраною у вищій спеціальністю становила 20,8% (1908 чол.), діти робітників і селян, та робітники і сільська молодь складала 67,5% (6191 чол.) [РДАСП, ф. 1, оп. 46, спр. 323, арк. 117]. Багато уваги приділялося актуалізації вчительської професії серед молоді, а також відбору абітурієнтів і їх якісній підготовці ще до вступу у заклади вищої педагогічної освіти. При цьому, пріоритет надавався молодим виробничникам і абітурієнтам із сільської місцевості. З цією метою, наприклад, у Ворошиловградській, Полтавській, Вінницькій, Рівненській, Одеській та інших областях для робітничої та сільської молоді організовувалися підготовчі курси на базі педагогічних інститутів, функціонували консультаційні пункти, штаби по роботі з абітурієнтами, проводилися так звані «Дні відкритих дверей», консультативні наради абітурієнтів. У Херсонській, Харківській, а також Одеській областях при педагогічних інститутах створювалися заочні школи абітурієнтів. Така діяльність мала позитивні результати. Зокрема, в 1970 – 1971 роках до педагогічних вишів України на пільгових умовах було зараховано 1250 абітурієнтів – близько 70% – сільська молодь, 130 виробничників, третина першокурсників мали

стаж виробничої практики. Водночас, майже 11 тисяч майбутніх учителів включились в організацію літнього відпочинку школярів у позаміських дитячих і юнацьких таборах, на майданчиках і в кімнатах при будинкоуправліннях [ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 542, арк. 35]. Слід відзначити також цінну ініціативу, проявлену, зокрема, Мелітопольським, Ворошиловградським, Сумським і Криворізьким педагогічними інститутами, які спрямовували соціальну активність студентів безпосередньо на діяльність пов'язану з учительською професією. Як приклад, 200 майбутніх учителів Криворізького педагогічного інституту організовували виховну роботу з підлітками, створювали юнацькі клуби, працювали вихователями в школах і на форпостах, вивчали умови життя і побуту школярів, їх індивідуальні особливості, вели щоденники психолого-педагогічних спостережень, результати яких аналізувалися на семінарських і лабораторно-практичних заняттях, використовувалися при виконанні курсових і дипломних робіт. У виявлених нами документах, які зберігаються в Центральному державному архіві громадських об'єднань України показано досвід громадської лабораторії, створеної в Чернігівському педагогічному інституті, яка досліджувала наукову проблему «Студентський колектив педагогічного інституту і актуальні проблеми формування учителя – вихователя». У зазначених архівах є також документи про створення у Ворошиловградському і Ніжинському педагогічних інститутах громадських кафедр з проблем виховання учнівської молоді, самодіяльних дитячих організацій в загальноосвітніх школах. У згаданих джерелах є матеріали про організацію конкурсів студентських наукових робіт з педагогічних і психологічних проблем виховання учнівської молоді, зокрема, старшокласників [ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 63].

Ініціатива кращих педагогічних інститутів України, і на це слід особливо наголосити, знайшла надійну підтримку у профспілках України, що траплялося в історії не так часто. Підтвердженням сказаного є хоча б те, що Український республіканський комітет профспілок працівників освіти, вищої школи і наукових установ розробив заходи по виконанню постанови Політбюро ЦК КП України від 11.08.1970 року «Про роботу педагогічних інститутів Української РСР». Як результат, у багатьох педагогічних інститутах, зокрема Запорізькому педагогічному, були створені об'єднання учнів за інтересами: «У Архімеда», «Пролісок», «Клуб шанувальників музики», студії любителів кіно, фотографії, літературна студія, клуб художньої самодіяльності загальноінститутського рівня, який об'єднав 32 студентські колективи, в яких понад тисяча майбутніх учителів розвивала свої творчі задатки [ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 542, арк. 45]. Особливо активізувалась студентська самодіяльність на початку 1970-х років. Зокрема, у вже згаданому нами Запорізькому педагогічному інституті велику популярність мав студентський творчий колектив «Узбецький народний ансамбль», а також народний хор, естрадний колектив «Бригантина», інші творчі об'єднання студентів за їх інтересами. У зазначений період досить помітно активізувалися найбільш масові об'єднання студентів – гуртки художньої самодіяльності, зокрема в Бердянському, Івано-Франківському, Кіровоградському, Черкаському, Чернігівському педагогічних інститутах. У виявлених і проаналізованих нами архівних документах показано особливо змістовну роботу в контексті сказаного вище, проведену у Київському державному педагогічному інституті імені О.М. Горького – одному з кращих, найбільш авторитетних педагогічних навчальних закладів радянської доби. Саме завдяки

цілеспрямованій роботі ректорату і в першу чергу ректора-академіка М.М. Підтиченко, а також громадських організацій інституту, художня самодіяльність майбутніх педагогів стала для багатьох досить важливою складовою їх професійної підготовки. Свідченням зазначеного є хоча б те, що у КДП ім. Горького у 1970 році активно працювали десять колективів художньої самодіяльності. Ініціатива студентів знаного педагогічного вишу була схвалена Республіканським комітетом профспілки, який спеціальною постановою виділив Київському державному педагогічному інституту ім. О.М. Горького три тисячі карбованців на придбання костюмів для учасників студентської художньої самодіяльності [ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 542, арк. 39]. Сучасний читач може і не звернути особливої уваги на цей факт, але автор цієї статті, як безпосередній свідок тієї епохи, може засвідчити, що 3 тис. карбованців у цінах 1970 року, була досить значна сума: для порівняння – автомобіль марки ВАЗ-2101 «Жигулі» першого італійського випуску коштував 5585 карбованців. Надіюсь, що зазначений факт є досить аргументованим і переконливим.

Проаналізовані нами архівні матеріали свідчать також і про те, що у досліджуваній період в системі соціально-ціннісних ініціатив студентів особливе місце відводилося залученню їх до суспільно-корисної праці. Зокрема, у 1963 році у літній канікулярний період понад 60 тисяч майбутніх спеціалістів (в тому числі і учнів технікумів) брали участь у будівництві промислових і культурно-побутових об'єктів, сільськогосподарських споруд, житлових будинків тощо. Літній канікулярний період для багатьох юнаків і дівчат увійшов в історію як «третій трудовий семестр». Як правило, 60 днів студентська і учнівська молодь брала участь у будівництві 14 будов, зокрема, таких гігантів як Київська ГЕС, Зміївська ДРЕС, Північного гірничозбагачувального комбінату, інших об'єктів. Студентська і учнівська молодь працювала також на спорудженні 23 нових учбових і учбово-лабораторних корпусів закладів вищої освіти, трьох астрономічних обсерваторій, обчислювальних центрів у м. Одесі і Львові, 18-ти студентських гуртожитків, 12-ти загальноосвітніх шкіл, 4-ох лікарень, 2-ох дитячих комбінатів, інших важливих державних об'єктів. Студенти київських вишів працювали також на будівництві Бортницької зрошувальної системи, харківські – споруджували Балаклаївський цементний завод і Шебелинський газопровід, львівські – осушували заболочені землі, будували шахти, одеські – збудували ретранслятори телепередач та ретрансляційний вузол на 360 точок.

Окремо скажемо про трудовий внесок студентського колективу Київського університету імені Т.Г. Шевченка, молодь якого завжди відзначалася високою громадянською і соціальною активністю, училась раціонально поєднувати навчальну і позанавчальну роботу. Зокрема, весною 1962 року під час проведення місячника озеленення було висаджено понад 10500 дерев і кущів. Студенти механіко-математичного факультету разом із робітниками-будівельниками побудували хімічний корпус. Студенти історико-філософського і географічного факультетів у одній із наймальовничіших околиць Києва – Плютах побудували спортивний табір, який користувався особливою популярністю у студентів, професорсько-викладацького складу та співробітників університету. Фізики, зазначеного КДУ ім. Шевченка брали також активну участь у спорудженні проблемної ядерної лабораторії. Крім того більшість вихованців університету будували дитячі дошкільні установи, ясла, школи-інтернати тощо.

Ініціативу студентів КДУ імені Т.Г. Шевченка підтримали також майбутні учителі – вихованці Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького, історія якого розпочиналася в будинку І.Ю. Корта на Печерську, де у 1834 році знаходились аудиторії Інституту казеннокоштных студентів Університету Св. Володимира, який започаткував систематичну підготовку світських вчителів на Київщині.

Аналізуючи документи Міністерства освіти України в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, знаходимо інформацію про те, що «при активній участі студентів Київського педагогічного інституту введена в дію перша черга будівництва спортивного табору: закінчено харчоблок, проведена електрифікація табору, завершено першу чергу водопровідних і каналізаційних робіт. Зроблені спортивні споруди». У звіті міністерства освіти України показано також трудовий внесок інших педагогічних інститутів, зокрема Житомирського педагогічного «силами студентів якого побудоване наметове містечко на 100 місць, обладнані спортивні майданчики. До табору підведено електропроводку і водогін». У Миколаївському педагогічному інституті студентська молодь завершила будівництво спортивного табору на 200 місць [ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 4637, арк. 3-4].

Архівні документи свідчать, що в досліджуваний нами період широкою популярністю серед студентських колективів користувалися також молодіжні табори праці та відпочинку. Як правило, вони організовувалися на базі колективних сільськогосподарських підприємств і будов республіки. Аналіз виявлених нами архівних документів показує, що в таких об'єднаннях студентська молодь поєднувала активний відпочинок з суспільно-корисною працею, і що особливо важливо, за своїм основним фахом та досвідом практичної роботи. Найбільш успішно зарекомендували табори праці і відпочинку у Дніпропетровській та Харківській областях. Водночас, в організації трудової діяльності студентських колективів було виявлено ряд серйозних недоліків: студентські виробничі загони досить часто створювалися стихійно, об'єкти виконуваних робіт визначалися без урахування вибраного фаху і здібностей студентів, спостерігалися також серйозні упущення в організації побутових умов студентів, оплати їх праці. На жаль, зафіксовано немало випадків, коли, студентські академічні групи самостійно, без будь-якої участі ректоратів інститутів і університетів, а також громадських організацій вишів вишукували об'єкти праці. При цьому не завжди дотримувався принцип добровільності при комплектуванні трудових загонів, і як наслідок відсутність у багатьох студентів знань і практичних навичок для виконання робіт, пов'язаних з будівництвом промислових підприємств, шкіл, гуртожитків, тваринницьких приміщень та зерносховищ, в електрифікації колгоспів і радгоспів.

З метою широкого і цілеспрямованого залучення студентів до суспільно-корисної праці в позаучбовий і канікулярний час, а також для надання практичної допомоги будовам, колгоспам і радгоспам республіки очільники владних державних структур зобов'язували, перш за все, ректорати вишів, і надалі організовувати в інститутах і університетах спеціалізовані студентські загони або бригади. Дозволялося, також, керівникам вишів за погодженням з відповідними міністерствами і відомствами, яким вони підпорядковані, зараховувати майбутнім спеціалістам як виробничу практику їх роботу у складі виробничих загонів, якщо об'єкти робіт відповідали програмі і завданням такої практики. Раціональною, на наш погляд, була

також ідея організувати при окремих вишах курси на громадських засадах з підготовки водіїв, трактористів, комбайнерів, електриків, будівельників, слюсарів по ремонту сільськогосподарської техніки [ЦДАГО України, ф. 1, оп. 8, спр. 3041, арк. 22].

Однією із пріоритетних соціально-ціннісних ініціатив студентів у 60-х – на початку 70-х років XX століття була їх участь у роботах по самообслуговуванню в гуртожитках, навчальних корпусах, лабораторіях тощо. Такі молодіжні ініціативи беруть початок, починаючи з другого семестру 1958 – 1959 року у всіх закладах вищої освіти України. Обґрунтовувалась ця ідея, перш за все, її актуальністю. Із доступних сьогодні для наукового аналізу архівних документів відомо, що вищий партійний орган республіки – Політбюро, 17 вересня 1968 року ґрунтовно обговорювало питання поліпшення житлово-побутових умов, громадського харчування та медичного обслуговування студентів республіки. Ситуація склалася, на погляд автора статті, який і сам проживав цей період у студентському гуртожитку, досить критична, або просто незадовільна. На початок 1968/1969 навчального року у вишах України не вистачало понад 650 тисяч квадратних метрів житлової площі для іногородніх студентів. Гуртожитки були, як правило, перенаселені. В багатьох із них на одного студента припадало 3-4 кв. м. житлової площі при нормі 6 кв.м. І навіть при такому перевантаженні не зменшувалось число тих, хто проживав на кутках у приватних осіб. Для прикладу, в 1966 – 1967 навчальному році таких студентів налічувалось 73 тисячі, в 1967 – 1968 – близько 80 тисяч. Відсутність житлової площі для проживання студентів стало основним гальмом для широкого залучення на навчання виробничників, а також осіб, що мешкали постійно в сільській місцевості, робітничих селищах, викликало серйозні проблеми при розподілі молодих спеціалістів після закінчення навчання у вишах. Крім того в деяких вишах під гуртожитки відводилися пристосовані приміщення або будівлі, які за технічним і санітарним станом аж ніяк не могли використовуватися для проживання. Зокрема, в Ізмаїльському педагогічному інституті, який був відкритий для відвідування іноземцями, майбутні вчителі мешкали в переобладнаних приміщеннях, де колись знаходилися комори і стайні румунського кооперативу. У той же час в Україні понад 16 тисяч кв. м. гуртожитків було зайнято не за призначенням. Наприклад, у гуртожитках Донецького університету було зайнято не за призначенням біля 4300 кв. м. житлової [ЦДАГО України, ф. 1, оп. 10, спр. 63, арк. 38]. Значна частина кімнат у гуртожитках не були навіть радіофіковані. Зокрема, в Кримському педагогічному інституті на 121 кімнату було лише 77 гучномовців, в Луцькому педагогічному інституті в 32 кімнатах гучномовці взагалі відсутні. В ряді гуртожитків, незважаючи на велику кількість мешканців, відсутні телефони. Більшість гуртожитків потребували капітального і біжучого ремонту. Автор статті вважає, що проблеми зазначені вище, спонукали студентських активістів, ректорати і громадські організації вишів шукати найбільш ефективні шляхи для вирішення зазначених проблем. Вважалося, що оптимальний шлях – це розвиток студентського самообслуговування. Така ініціатива молоді, і це підтвердило життя, повсюдно сприяла розширенню кола робіт, які власноручно виконували студенти, в тому числі підтримка чистоти і порядку в місцях їх проживання, будівництво студентських гуртожитків, навчальних корпусів, ремонт і наладка обладнання в лабораторіях, навчальних майстернях, радіофікація гуртожитків тощо. Для практичної реалізації ідеї в багатьох вишах, особливо для виконання складних будівельних робіт,

комплектувалися спеціалізовані студентські бригади малярів, мулярів, слюсарів, електриків, столярів. Такі бригади були створені в Дніпропетровському університеті, Кіровоградському педагогічному інституті і в інших вишах республіки [Питов В., 1962, с. 175]. Значний обсяг робіт по біжучому ремонту виконувався студентськими будівельними бригадами Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького [ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 4637, арк. 3].

Ідея самообслуговування місць проживання знаходила розуміння у більшості майбутніх учителів. Як наслідок, починаючи з 1959 – 1960 навчального року, самообслуговування було впроваджено як норма не тільки в гуртожитках педагогічного інституту а й в учбових корпусах. В одному із документів виявлених автором статті у фонді 166 Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України зазначено, що імплементація цього досвіду «сприяла не тільки покращенню санітарно-гігієнічного стану в гуртожитках та інституті, а й мала помітне виховне значення. Студенти, як правило, почали бережливо ставитися до державного майна, поважати цю нелегку працю інших працівників, дотримуватися чистоти і порядку в аудиторіях, кімнатах в гуртожитку і місцях загального користування [ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 2773, арк. 76].

Проаналізовані автором статті соціально-ціннісні ініціативи студентів у 60-х і на початку 70-х років ХХ століття успішно реалізувалися, на наш погляд, перш за все тому, що ректорати більшості закладів вищої освіти України, а також громадські організації, у тому числі і профспілкові студентські штаби і інші об'єднання уміло управляли виробничими процесами, тісно взаємодіяли із студентською молоддю, були не поруч з нею, а разом. Як приклад, у Донецькому педагогічному інституті (попереднику Донецького університету) усіма видами робіт керував студентський штаб суспільно-корисної праці, який планував організацію всіх видів робіт, систематично підводив підсумки трудової діяльності окремих академічних груп. На кожного студента вишу оформлялася трудова книжка із записами даних про кількість відпрацьованих годин і видів робіт, інші показники. Аналогічні штаби по керівництву роботами, які пов'язані із самообслуговуванням місць проживання і навчання студентів функціонували і в інших вишах, зокрема м. Києва, а також в Ужгородському університеті, в навчальних закладах інших міст [Питов В., 1962, с. 176].

Висновки. Вважаємо, що уважне вивчення соціально-ціннісних ініціатив студентства у межах хронологічних рамок нашого дослідження може, на наш погляд, бути повчальним і корисним для менеджерів освіти ХХІ століття.

Список використаних джерел та літератури

- Врублевський, В. Г., 1988. *Семестр трудового загартування*, Київ, 1988, 32 с.
- Лебединець, Г. М., 2016. Перспективне планування наукової діяльності в системі вищої педагогічної освіти (60 – 90-ті роки ХХ століття), *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, Вип. 53, с. 113-121.
- Питов, В., 1962. *Высшая школа Украинской ССР в период перестройки*, Киев, 201 с.
- Ралко, Р. С., 2017. Студентські будівельні загони вищих навчальних закладів м. Києва: географія та напрямки діяльності (1960 – 1991-ті рр.) (до 55-ти річчя з часу відправлення першого студентського будівельного загону з м. Києва), *Гілея: науковий вісник*, Вип. 127, с. 90-93.
- Російський державний архів соціально-політичної історії (РДАСПІ).
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України).
- Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України).

References

Lebedynets, H. M., 2016. Perspektyvne planuvannia naukovoï diïalnosti v systemi vyshchoï pedahohichnoi osvity (60-90-ti roky XX stolittia) [Perspective planning of scientific activity in the system of higher pedagogical education (60 – 90s of the XX century)], *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, Vyp. 53, s. 113-121. (in Ukrainian).

Pitov, V., 1962. *Vysshaya shkola Ukrainiskoi SSR v period perestrojki* [Higher school of the Ukrainian SSR during perestroika], Kiev, 201 s. (in Russian).

Ralko, R. S., 2017. Studentski budivelni zahony vyshchych navchalnykh zakladiv m. Kyieva: heohrafiia ta napriamky diïalnosti (1960 – 1991-ti rr.) (do 55-ty richchia z chasu vidpravlennia pershoho studentskoho budivelnoho zahonu z m. Kyieva) [Student construction teams of higher educational institutions of Kyiv: geography and areas of activity (1960 - 1991) (to the 55th anniversary of the departure of the first student construction team from Kyiv)], *Hileia: naukovyi visnyk*, Vyp. 127, s. 90-93. (in Ukrainian).

Rosiiskyi derzhavnyi arkhiv sotsialno-politychnoi istorii (RDASPI) [Russian State Archive of Socio-Political History (RSASPH)].

Tsentrallyi derzhavnyi arkhiv vyshchych orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (TsDAVO Ukrainy) [Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine (CSASB of Ukraine)].

Tsentrallyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (TsDAHO Ukrainy) [Central State Archive of Public Associations of Ukraine (CSAPA Ukraine)].

Vrublevskiy, V. H., 1988. *Semestr trudovoho zahartuvannia* [Semester of labor hardening], Kyiv, 1988, 32 s. (in Ukrainian).

SUMMARY

SOCIAL AND VALUE INITIATIVES OF STUDENTS IN THE 1960s – IN THE EARLY 1970s

Shkurko Ivan

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Theory
and History of Pedagogy of National Pedagogical University, Kyiv

An attempt was made to consider the social and value initiatives of students, in particular future teachers, in the 1960s – early 1970s. In scientific historiography, this problem has received only partial coverage. Researchers, in the first decades of the XXI century, rethink the history of the student movement, the problems of socialization of student youth, their involvement in active socio-political and socio-economic and national-cultural life. At the same time, the analysis of historiographical literature shows the lack of a comprehensive scientific study on the social and value initiatives of students, in particular, future teachers, in the 1960s – 1970s. The archival materials discovered by the author provide an opportunity to better explore the problems of student self-government, to outline promising areas for further study and comprehensive generalization of the history of social and value initiatives of student youth in Ukraine. Archival documents of four archives, three funds and 6 cases, concerning the researched topic, have been analyzed. The contents of the functioning of student labor and leisure camps, specialized student groups, forms and methods of student self-government have been disclosed. Much attention has been paid to the actualization of the teaching profession among young people. Based on the identified documents, the author concludes that in the researched period in the system of social and value initiatives of students a special place was given to attracting them to socially useful work: construction of industrial and cultural facilities, agricultural buildings, residential buildings. The idea of self-service of student residence places have been outlined. It has been proven that the rectors of most higher education institutions in Ukraine, as well as public organizations, including trade union student headquarters and other associations, skillfully managed production processes, worked closely with student youth, and were close to them.

Keywords: student youth, institution of higher education, future teachers, educational process, social-value initiatives, social activity, archival documents, socially useful work, student self-care, work activity.